

BOZOR AGRO IQTISODIYOTIDAGI O'ZGARISHLAR SHAROITIDA HAMKORLIK TAMOYILLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Turayeva Gulizahro

Guliston Davlat Universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Botirova Sarvinoz

Guliston Davlat Universiteti o'qituvchisi

Mamatqulov Husniddin, Suyunov Shahzod, Ismoilova Muyassar

Guliston Davlat Universiteti magistri

Annotatsiya: Bozor agro iqtisodiyotidagi o'zgarishlar sharoitida jamiyatning iqtisodiy tuzumida tub o'zgarishlarga olib keladigan bir qancha yo'nalishlarda chora tadbirlar olib borilmoqda. Mazkur mulkiy islohotlar, bunda mulkchilik munosabatlari o'zgartirilib, davlat mulki monopoliyasi tugatiladi, uning hisobidan boshqa mulklar, xususan jamoa mulki, hissadorlik mulki va xususiy mulk rivojlanadi. Bozor agro iqtisodiyotidagi o'zgarishlarning vazifalari quyidagilardan iborat: jahon bozorida qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining rivojlanish dinamikasini o'rganish, O'zbekiston Respublikasida agrosanoat kompleksining rivojlanishini qayta ko'rib chiqish, haqiqiy davlat boshqaruvi tuzilmasida iqtisodiy aloqalarni rivojlantirish va takomillashtirish bo'yicha chora- tadbirlar olib borish.

Kalit so'zlar: Hamkotlik, islohot, iqtisodiyot, qishloq xo'jaligi, agrosanoat majmuasi, Ilmiy-texnika taraqqiyoti, iqtisodiy munosabatlar.

KIRISH

Bozor agro iqtisodiyotidagi o'zgarishlar sharoitida hamkorlik tamoyillarini rivojlantirishda maxsulot realizatsiyasida xizmat qiluvchi muassasa, tashkilot, idoralar erkin sovdoni taminlashni tashkil etishni bildiradi, bular jumlasiga birjalar, brokerlik idoralari, trast kompaniyalari, banklar, sug'urta kompaniyalari, auditorlik firmalari kabilar kiradi. Tashqi iqtisodiy aloqalar islohotlari. Ularga mamlakat milliy iqtisodiyotini jahon iqtisodiyotiga qo'shilishini ta'minlaydigan chora-tadbirlar, jumladan eksport va import, bojxona siyosati, chetdan qarz olish, xorijiy moliya tashkilotlari bilan aloqa o'rnatish, investitsiyalar, malakali kadrlar va boshqalarga oid chora-tadbirlar kiradi. Qishloq xo'jaligini rivojlantirishga qo'yiladigan yangi talablar talabning o'zgarishiga javoban mahsuldorlik va moslashuvchanlikni oshirish, yangi sharoitlarga moslashish va uning innovatsion rivojlanishdagi muvaffaqiyatga nisbatan sezilarli zaifligini oshirishni o'z ichiga oladi. Bunday sharoitda ilmiy ishlanmalar, ilg'or texnologiyalar, ishlab chiqaruvchilar tomonidan to'plangan eng yaxshi ishlar talab bo'lsa, sotiladigan mahsulotga aylanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Agrar islohotlar bo'yicha iqtisodiy o'zgarishlar bu yerga egalik qilish, xo'jalik yuritish usullarini o'zgartirish, yerni turli mulk ob'yektiga aylantirish, qishloqni fermerlashtirish, tomorqa xo'jaligini kengaytirish, ijara munosabatini rivojlantirish bo'yicha bir qancha qonunlar chiqarilmoqda. Agrar islohotlar pirovardida bozor iqtisodiyoti talablariga mos keladigan agrar

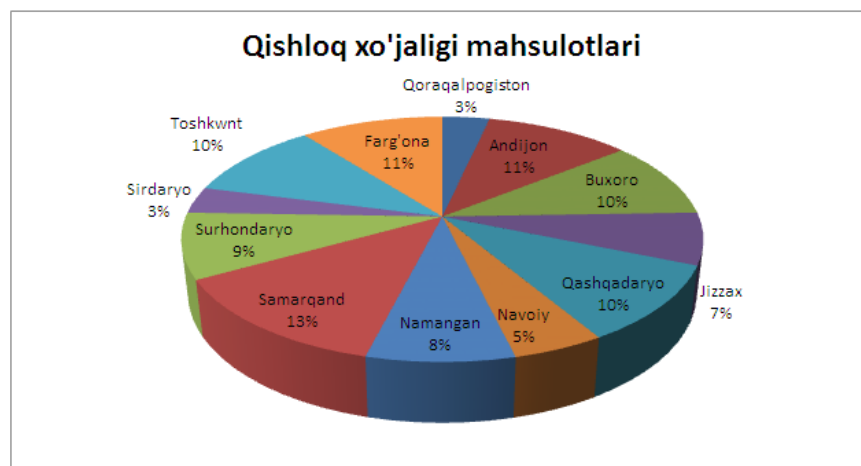

tuzilmani rivojlantirishni yuzaga keltiradi va xorij tajribalariga asoslanish qo'l keladi. Jumladan dunyoning deyarli barcha mamlakatlarida qishloq xo'jaligi ikkita asosiy tarmoqdan iborat: o'simlikchilik (sholi, javdar, makkajo'xori, loviya, no'xat) va bog'dorchilik (uzumchilik, bog'dorchilik, bog'dorchilik, tropik ekinlar) va chorvachilik (cho'chqachilik qo'ychilik., parrandachilik, otchilik, tuyachilik va boshqalar). Xozirda xam qishloq xo'jaligi jahon xo'jaligida moddiy ishlab chiqarishning eng muhim tarmoqlaridan biri bo'lib qolmoqda. Hozirgi vaqtda fan-texnika taraqqiyotining kuchli ta'siri tufayli qishloq xo'jaligi chuqur tarkibiy o'zgarishlar davrini boshdan kechirmoqda. Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi mexanik rivojlanish bosqichiga kirdi: qishloq xo'jaligi yirik agrosanoat majmuasining tarkibiy qismiga aylandi. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida innovatsion sektorni rivojlantirish va agrar sektorda bozor munosabatlarini chuqurlashtirishga intilish qishloq xo'jaligida va agrosanoat kompleksining boshqa tarmoqlarida eng yangi ilmiy ma'lumotlardan foydalanish uchun raqobatni shakllantirishga katta tajriba bo'lmoqda.

Dunyo bo'yicha umumiy yer maydonidan foydalanish samaradorligida qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat ishlab chiqarish uchun foydalaniladigan mamlakatlar dunyo er fondining 35% ni eksport qiladi. Jahon amaliyotida qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirish bo'yicha taqdim etilgan prognozlar kelgusi 40 yil ichida qishloq xo'jaligining innovatsion, resurslarni tejaydigan rivojlanish yo'liga o'tishi global oziq-ovqat inqirozi xavfini sezilarli darajada kamaytirishi mumkinligini ko'rsatadi. Ochlik tahdidini yengish jahon hamjamiyatining eng muhim muammosidir.

Jahon tajribasi ko'rsatganidek, fan-texnika taraqqiyoti milliy iqtisodiyot rivojlanishining makro va mikro darajalarida samarali ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarni amalga oshirishning yagona asosidir. O'zbekiston iqtisodiyoti o'zining tez o'zgarib borayotgan ilmiy-texnik salohiyati, zamonaviy sharoitda muhim strategik resurs bo'lgan ilg'or qishloq xo'jaligi fanining tarixiy an'analari bilan ko'plab boshqa mamlakatlardan ajralib turadi. Shunday qilib, jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida innovatsion sektorni rivojlantirish va agrar sektorda bozor munosabatlarini chuqurlashtirishga intilish qishloq xo'jaligida va agrosanoat majmuasining rivojlanishiga olib kelmoqda.

Xususan O'zbekiston Respublikasining 2022 yil dastlabki yarim yillikni «qishloq xo'jaligi mahsulotlari» ulishlar ko'rinishi bo'yicha, hududlar kesimida tahlil qiladigan bo'lsak quyidagi natijalarni ko'rishimiz mumkin. 1-diagramma.

1-diagramma. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari ulushlar ko'rinishida

2022 yilning yanvar-sentyabr oylari yakunlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining tashqi savdo aylanmasi \$36 mlrdga yetib, 2021 yilning shu davriga nisbatan \$7,7 mlrdga yoki 27,2% ga o'sdi. Bu haqda Davlat statistika qo'mitasi matbuot xizmati xabar bermoqda. Tashqi savdo umumiy hajmida eksport ulushi \$14,1 mlrdni (2021 yil yanvar-sentyabr oylarida o'sish 35,7%), import \$22,0 mlrdni (o'sish 22,3%) tashkil etdi. Hisobot davrida -\$7,9 mlrd. qiymatida passiv tashqi savdo balansi qayd etildi.

Mamlakatning tashqi savdo faoliyati bo'yicha eng yirik 20 ta hamkorlari orasida 3 ta mamlakat bilan savdoda ijobiy saldo kuzatilmoqda. Afg'oniston, Qirg'iziston, Tojikiston kabi davlatlar bilan faol tashqi savdo balansi mavjud. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi dunyoning 195 ta davlati bilan savdo munosabatlari o'rnatgan. Tashqi savdo aylanmasining eng katta hajmi Xitoy (18,8%), Rossiya (18,2%), Qozog'iston (9,1%), Turkiya (6,8%), Janubiy Koreya (5,1%), Qirg'iziston (2,4%) va Germaniya (2,2%) hissasiga to'g'ri kelmoqda.

2020-2030-yillarda O'zbekiston qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasida qishloq xo'jaligini kelgusi yillarda rivojlantirishning muhim ustuvor yo'nalishlari, jumladan, davlat rolini kamaytirish va boshqaruvda bozor mexanizmlarining rolini kuchaytirish, tarmoqning investitsiya jozibadorligini oshirish belgilangan.

XULOSA

Jahon tajribasi ko'rsatganidek, fan-texnika taraqqiyoti milliy iqtisodiyot rivojlanishining makro va mikro darajalarida samarali ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarni amalga oshirishning yagona asosidir. O'zbekiston iqtisodiyoti o'zining tez o'zgarib borayotgan ilmiy-texnik salohiyati, zamonaviy sharoitda muhim strategik resurs bo'lgan ilg'or qishloq xo'jaligi fanining tarixiy an'analari bilan ko'plab boshqa mamlakatlardan ajralib turadi. Jahon amaliyotida qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirish bo'yicha taqdim etilgan prognozlar kelgusi 40 yil ichida qishloq xo'jaligining innovatsion, resurslarni tejaydigan rivojlanish yo'liga o'tishi global oziq-ovqat inqirozi xavfini sezilarli darajada kamaytirishi mumkinligini ko'rsatadi. Ochlik tahdidini yengish jahon hamjamiyatining eng muhim muammosidir. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida innovatsion sektorni rivojlantirish va agrar sektorda bozor munosabatlarini chuqurlashtirishga intilish qishloq xo'jaligida va agrosanoat kompleksining boshqa tarmoqlarida eng yangi ilmiy ma'lumotlardan foydalanish va hamkorlik tamoyillarini shakllantirish zarurligini ko'rsatadi.

Adabiyotlar ro'yxati.

1. A.Burxonov Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti (darslik) 2021 yil
2. Qishloq xo'jaligida yerdan foydalanish sonlarda. [Elektron manba]. URL <http://www.fao.org/sustainability/news/news/ru/c/1287543>
3. Gulizahro, T., Nigora, S., Dilafruz, A., & Azamat, Z. (2022). QISHLOQ XO'JALIGIDA AGRASANOAT VA MUSTAQIL SANOAT TARMOQLARINING TUZILMASI VA UNI BELGILOVCHI OMILLAR. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(12), 203-206.
4. Khahharovna, T. G., & Jumaboevich, M. T. (2022). Fintech Development in the Republic of Uzbekistan. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(1), 71-83.
5. Turayeva, G., Suyunov, S., Ibodullayev, N., Tursunqulova, M., & Rasulova, N. (2022). SANOAT ULUSHINI OSHIRISHDAGI (XUSUSAN ENGIL SANOAT) MUAMMOLAR VA YECHIMLAR. Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va

amaliyot, 1(28), 27-31.

6. Gulizahro, T., Shohzodbek, S., Nodirjon, I., & Nasiba, R. (2022). The Role and Importance of Industry in the Fight against Poverty in Today's Economy. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 2, 5-10.
7. Stat. Uz,
8. Agro. Uz